

2. Gordejchuk V. V. Problematika viznachennya pozitivnih umov ohoronozdatnosti torgovel'nih marok. *Teoriya i praktika intelektual'noi vlasnosti*. 2018. № 2. S. 41-48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpiv_2018_2_6

3. Krivosheina I. V. Spivvidnoshennya komercijnih najmenuvan' ta torgovel'nih marok yak zasobiv individualizacii. *Naukovij visnik Uzghorods'kogo nacional'nogo universitetu. Seriya: Pravo*. 2013. Vip. 21. T 1. Ch 2. S. 207-209.

4. Pro ohoronu prav na znaki dlya tovariv i poslug: Zakon Ukraïni vid 15 grudnya 1993 r. *Vidomosti Verhovnoi Radi Ukraïni*. 1994. № 7. St. 36.

5. Civil'nij kodeks Ukraïni vid 16 sichnya 2003 r. *Vidomosti Verhovnoi Radi Ukraïni*. 2003. № № 40-44. St. 356.

УДК 930.130.2

Кобелєва Даля Леонідівна,

канд. філос. наук, старший викладач

кафедри ЮНЕСКО та соціального захисту

Державний біотехнологічний університет (ДБТУ)

ORCID 0000-0003-3139-1561

**ПРАКТИЧНА ФІЛОСОФІЯ ТА СУЧАСНІ АЛГОРИТМИ: ЕТИКА
МАЙБУТНЬОГО В КОНЦЕПЦІЇ Ю. Н. ХАРАРІ**

Кобелева Даля Леонидовна,

канд. филос. наук, старший преподаватель

кафедры ЮНЕСКО и социальной защиты

Государственный биотехнологический университет (ГБТУ)

ORCID 0000-0003-3139-1561

**ПРАКТИЧЕСКАЯ ФИЛОСОФИЯ И СОВРЕМЕННЫЕ АЛГОРИТМЫ:
ЭТИКА БУДУЩЕГО В КОНЦЕПЦИИ Ю. Н. ХАРАРИ**

Kobelieva Dalia Leonidovna,

Cand. philos. sciences, senior lecturer

UNESCO Chairs and Social Protection

PRACTICAL PHILOSOPHY AND MODERN ALGORITHMS: THE ETHICS OF THE FUTURE IN THE CONCEPT OF Y. N. HARARI

Анотація. Стаття присвячена розгляду питання щодо перспектив взаємодії людини та техніки в недалекому майбутньому, та, з огляду не цю взаємодію, перспективам розвитку та трансформації філософії. Етика є невід'ємною складовою філософського знання. Більш того, саме вона вважається практичною філософією, оскільки має вплив на вчинки людини. Але, з одного боку, існує чимало різних етичних теорій, та вибір однієї з них є, скоріше, справою смаку, і не має під собою об'єктивної основи. З іншого боку, обрана етична система вступає у взаємодію із суб'єктивним світом людини, і результати цієї взаємодії непередбачені. В цьому контексті здається цікавими міркування Ю. Н. Харарі. По-перше, він вважає, що епоха свободи волі людини може скоро закінчитися, коли “право” на прийняття рішень перейде штучним алгоритмам аналізу даних (а саме до цього веде логіка розвитку сучасної цивілізації). Але, по-друге, сфера покладання сенсів, а отже, і етична сфера, можуть виявитися невіддільними штучним алгоритмам. В такому випадку відбудеться поєднання етики та програмного забезпечення, і етичні системи, в решті решт, перетворяться на комп'ютерні програми. Тоді “практична” філософія вперше за свою історію стане практичною насправді.

Ключові слова: людина, етика, цивілізація, штучні алгоритми аналізу даних.

Аннотация. Статья посвящена рассмотрению вопроса о перспективах взаимодействия человека и техники в скором будущем, и, учитывая это взаимодействие, перспективам развития и трансформации философии. Этика является неотъемлемой составляющей философского знания. Более того,

именно она считается практической философией, поскольку оказывает влияние на поступки человека. Но, с одной стороны, существует немало разных этических теорий, и выбор одной из них, скорее, дело вкуса, и не имеет под собой объективной основы. С другой стороны, выбранная нравственная система вступает во взаимодействие с субъективным миром человека, и результаты этого взаимодействия непредсказуемы. В этом контексте кажется интересными рассуждения Ю. Н. Харари. Во-первых, он считает, что эпоха свободы воли человека может скоро закончиться, когда “право” на принятие решений перейдет искусственным алгоритмам анализа данных (а именно к этому ведет логика развития современной цивилизации). Но, во-вторых, сфера генерации смыслов, а значит, и нравственная сфера, могут оказаться неподвластными искусственным алгоритмам. В таком случае произойдет сочетание этики и программного обеспечения, и этические системы, в конце концов, превратятся в компьютерные программы. Тогда “практическая” философия впервые за свою историю станет практической по сути.

Ключевые слова: человек, этика, цивилизация, искусственные алгоритмы анализа данных.

Abstract. The article deals with the consideration of the issue of the prospects for interaction between man and technology in the near future, and, given this interaction, the prospects for the development and transformation of philosophy. Ethics is an integral part of philosophical knowledge. Moreover, it is considered as a practical philosophy, since it influences the actions of a person. But, on the one hand, there are many different ethical theories, and the choice of one of them is rather a matter of taste, and does not have an objective basis. On the other hand, the chosen moral system interacts with the subjective world of a person, and the results of this interaction are unpredictable. In this context, the reasoning of Y. N. Harari seems interesting. First, he believes that the era of human free will may soon end when the “right” to make decisions is transferred to

artificial algorithms for data analysis (and this is precisely what the logic of the development of modern civilization leads to). But, secondly, the sphere of meaning generation, and hence the moral sphere, may not be subject to artificial algorithms. If so, ethics and software will mix, and ethical systems will eventually become computer programs. Then “practical” philosophy for the first time in its history will become practical in essence.

Key words: man, ethics, civilization, artificial algorithms for data analysis.

В книзі “21 урок для 21 століття” ізраїльський історик та соціальний філософ Ю. Н. Харарі піднімає дуже цікаве та важливе питання щодо майбутнього людини. Це питання стосується того, чи буде потрібна людина в тому вигляді, в якому вона існує зараз, цивілізації майбутнього? Зазначене питання може здаватися дивним та, навіть, абсурдним, але, якщо придивитися уважніше до сучасних тенденцій розвитку суспільства, воно виявиться цілком правомірним.

Справа в тому, що, скоріше за все, сучасне суспільство стало свідком початку конфлікту двох світоглядних парадигм: гуманізму та техніцизму. Ці парадигми зароджувались майже одночасно в епоху Ренесансу та Нового часу, та визначали розвиток людства протягом останніх п’ятиста століть. Харарі називає цей період когнітивною революцією [2, с. 10]. Більш того, можна стверджувати, що гуманізм, наука та економіка розвивались в безпосередній взаємодії, що, в решті решт, призвело до формування сучасної глобальної цивілізації.

Яким чином відбувався взаєморозвиток? Гуманістичний світогляд поступово але впевнено переміщує людину в центр світу. Людина втрачає зовнішні орієнтири, на які вона спиралась у життєвому процесі (Бог, церква, потойбічні сили, тощо), а замість цього сама набуває здатності визначати свої пріоритети та формувати сенси. Людина тепер не прислухається ні до чого, окрім власного внутрішнього світу, свого розуму та відчуттів. Все що відбувається в світі має узгоджуватись з людиною та бути їй корисним.

Розвиток науки та техніки відбувається саме під цим гаслом протягом останніх п'ятиста років. В епоху Нового часу приходиться розуміння того, що наукові знання можуть приносити неабияку користь: “Знання – це сила!”. Науково-технічний прогрес служить збільшенню влади людини над навколишнім світом, та ще більше запевнює її в правильності гуманістичної парадигми. Конфлікт починає визрівати тільки в ХХ столітті, коли стає зрозумілим, що подальший розвиток науки та техніки ставить під загрозу існування самої людини. Вже зараз такі гуманістичні цінності як свобода волі та прийняття рішень опинились під загрозою.

Таким чином, у даній статті, розглядається питання про можливість співіснування людини та інформаційних алгоритмів, які і є основною загрозою втрати людиною свого значення в сучасній цивілізації. Цілком можливо, що техносфера, яка була створена для людини вже скоро перевершить людину в більшості аспектів. І, якщо ми вже звикли до того, що техніка краще нас фізично, то з інтелектуальною та моральною перевагою погодитись буде не так легко. Саме тому, сучасні філософські пошуки спрямовані, в тому числі на те, щоб збагнути яким саме чином буде відбуватись взаємодія людини та техніки в подальшому. Чи залишиться людина непотрібним пережитком минулого, чи зможе знайти своє унікальне місце в майбутньому?

Ю. Н. Харарі пише: “Коли штучний інтелект почне приймати оптимальні рішення <...>, наші уявлення про людську природу і життя будуть вимушені змінитися. Люди зазвичай вважають, що життя – це драма прийняття рішень. <...> Що трапиться з подібним поглядом на життя, якщо ми будемо все більше покладатися на штучний інтелект, надаючи йому право вирішувати за нас?” [1, с. 76]. Що, в такому випадку, трапиться з етикою. Більшість людей вважають, що етичні рішення не підвладні алгоритмам. Але, стверджує Харарі, сучасна техніка теж стикається з етичними проблемами, і вимушена вирішувати етичні питання. Наприклад, яким чином має вчинити безпілотний автомобіль, потрапивши в аварійну ситуацію?

Одна із найсуттєвіших проблем етики, на думку Харарі, її відірваність від життя. В реальному житті нашою поведінкою часто керують не етичні норми, сформульовані видатними філософами, а наші інстинкти та почуття, сформовані тисячами років природного відбору. [1, с. 78] По суті, ці природні алгоритми є складними обчисленнями, які веде наш мозок, але багато в чому результати цих обчислень не адекватні сучасності. Отже етика, на жаль, не вбудовується в наш мозок. Принаймні, так було раніше. Можливо зараз у філософів з'являється унікальна можливість – запрограмувати етичну систему. “Якщо б Кант, Міль та Розл вмiли програмувати, вони б в тиші своїх кабінетів написали програму для безпілотного автомобіля, щоб на шосе він точно виконував їх вказівки [1, с. 79]” — пише Харарі.

Таким чином, “... теоретична проблема філософської етики перетворюється в практичне інженерне завдання [1, с. 80]”. Таке перетворення, звичайно, не вирішує філософсько-етичних суперечок, але чи не вперше за свою історію, етика може отримати практичне втілення. Причому, це буде відбуватися не на рівні переконань та суб'єктивного світу кожної окремої людини, а на рівні необхідності та об'єктивності програмного забезпечення.

Сучасні технології, як було зазначено раніше, витісняють людину із багатьох сфер зайнятості. Інформаційні алгоритми набагато краще виконують завдання щодо аналізу великих даних та прийняття рішень на їх основі. Наприклад, експертні системи в медицині, навігація або керування процесом виробництва. Але, скоріше за все, у найближчому майбутньому не вдасться замінити людину у сфері покладання сенсів. Техніка поки що не знає, чого вона хоче і що їй потрібно. Можливо, це питання часу, і в майбутньому техносфера сама навчиться мистецтву цілепокладання. А зараз, ця область чи не останній осередок людяності в сучасній цивілізації.

Таким чином, можна стверджувати, що філософія має всі шанси перейти на інший рівень свого розвитку та, в решті решт, із дисципліни, яка здебільшого висуває вірогіднісні припущення щодо можливого стану речей,

перетворитися на науку, яка має своє практичне втілення. Харарі говорить про те, що суспільство чи не вперше може отримати можливість притягти філософа до відповідальності за наслідки його теорії. [1, с. 80] А отже, представники філософської спільноти вже зараз мають замислитись над питанням про можливості справжньої практичної філософії та її вплив на цивілізацію.

Література:

1. Харари, Ю. Н. (2016). 21 урок для ХХІ века. Книгу клубас, 336.
2. Харари, Ю. Н. (2018). Sapiens : Краткая история человечества : *монография*. Москва : Синдбад, 512.

References:

1. Kharari, YU. N. (2016). 21 urok dlya ХХХХІ века. Книгу клубас, 336. (in Russian)
2. Kharari, YU. N. (2018). Sapiens: Kratkaya istoriya ludstva : monografiya. Moskva : Sindbad, 512. (in Russian)

УДК 338.1

Сергій Миколайович Кравченко,

старший викладач кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування
Державний біотехнологічний університет (ДБТУ)

Ілона Ігорівна Черевко,

здобувач
Державний біотехнологічний університет (ДБТУ)

Вадим Петрович Грохольський

здобувач
Державний біотехнологічний університет (ДБТУ)

**ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МІЖГАЛУЗЕВОГО ОБМІНУ В СФЕРІ
АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА**

Сергей Николаевич Кравченко,